

Критерії оцінювання навчальних досягнень з історії та основ правознавства

Основним документом та орієнтиром для добору методичних прийомів навчання, шаблоном критеріїв оцінювання результатів пізнавальних зусиль школярів слугує освітня програма закладу освіти, складовою якої є навчальна програма.

У загальних вимогах до оцінювання навчальних досягнень учнів зміст рівнів навчальних досягнень для курсів історії у 5 -11 класах доцільно трактувати так:

➤ на першому, початковому рівні, учень/учениця спроможні тільки на фрагментарне відтворення історичної інформації. Вони, зокрема, здатні пригадати окремі її одиниці: дати, імена, терміни, короткі вислови (одне-два речення) і не виявляють предметних умінь. Здатність пригадати те, що вивчалось, свідчить про намагання учня/учениці виконати завдання та потенційні можливості добитися кращого результату;

➤ на другому, середньому рівні учень/учениця спроможні на повноцінне відтворення історичної інформації. Розуміючи поверхневі зв'язки між її одиницями, наприклад, між особою, діями, вчиненими за її участі, часом та місцем цієї діяльності, вони можуть не тільки передати почуте, побачене, прочитане, а й розкрити його зміст своїми словами, доречно вживаючи історичну термінологію. Здатність наповнити смислом джерельну інформацію свідчить про вдумливість та старанність учня/учениці, а також про наявність у нього/неї базових умінь: слухати, читати, писати, ставити та відповідати на запитання, розповідати, описувати тощо;

➤ на третьому, достатньому рівні учень/учениця спроможні на перетворення, відбір, співставлення та поповнення осмисленої ними історичної інформації. Вони володіють уміннями встановлювати глибинні, наприклад, причинно-наслідкові, мотиваційні зв'язки, можуть згрупувати однорідні та відібрати потрібні для повнішого розкриття теми події, виділити системотворні ознаки/риси історичного явища/процесу, встановити подібне і відмінне в однорідних фактах, підібрати аргументи та контраргументи до відомого судження, перевести сформатовану кимось інформацію в інший формат (наприклад, з вербальної у графічну і навпаки). Здатність учня/учениці оперувати джерельним матеріалом свідчить про систематичне цілеспрямоване учіння та про готовність до творчої діяльності;

➤ на четвертому, високому рівні учень/учениця спроможні на власне (*суб'єктивно нове*) бачення історичного процесу. Аналізуючи та синтезуючи інформацію з різних джерел, як вторинних (підручник, науково-популярні та художні твори), так і первинних (речові пам'ятки, актові документи, спогади та ін.), вони розмірковують на задані теми, висловлюють та обстоюють власні судження щодо діяльності історичних осіб, значення історичних фактів, трактування подій їх дослідниками тощо. Здатність учня/учениці творити суб'єктивно нове пояснення історичних подій, вчинків історичних постатей, суголосне до цінностей та уявлень відповідного часу чи відповідної

групи людей, свідчить про досягнення ними мети загальної історичної освіти. *Навчальні досягнення учнів* оцінюються у процесі навчання (поточне оцінювання) та по завершенні якогось його етапу, періоду (тематичне, семестрове, річне). Результати такого оцінювання у класному журналі фіксуються у балах за 12-бальною шкалою. *Поточне оцінювання* здійснюється у процесі поурочного вивчення теми та часто використовується для коригування процесу викладання. Оцінюються відповіді на запитання, поставлені у ході індивідуального, групового та фронтального опитування, виконані практичні роботи: результати опрацювання джерел (текстових, візуальних, робота з діаграмами, графіками, схемами), заповнення контурних карт, різні види письмових робіт, а також продукти взаємоконтролю учнів у парах і групах. Учитель самостійно приймає рішення, чи фіксувати у балах усі встановлені ним у процесі поточного оцінювання результати. Окремі завдання або запитання, за які можна виставити оцінний бал, не можуть бути оцінені у масштабі усієї 12-бальної шкали. Наприклад, оцінка виконаного історичного диктанту або відповідей на усні запитання репродуктивного характеру – це, максимум, 6 балів, бо завдання поставлено так, що учень/учениця мали змогу тільки більш або менш повно відтворити вивчене (дати – події, особи, терміни). Оцінка заповненої хронологічної таблиці або контурної карти – це, максимум, 9 балів, як і письмове домашнє завдання. Учень/учениця тільки проаналізували надану їм історичну інформацію, виділили головне та перетворили відоме їм в інший формат. Оцінювати у 12- балів можна тільки відповіді на проблемні запитання, виконання творчих завдань (наприклад, есе), проєктів. *Робота в контурних картах* є частиною формування просторової компетентності як одної зі складових історичної компетентності. Може виконуватись як частина практичної роботи чи узагальнення після вивчення теми. *Перевірка може здійснюватися декількома методами:* виклик до дошки одного з учнів, щоб той намальовав умовно креслення своєї контурної карт; учень пояснює і коментує зображення на контурній карті; вчитель перевіряє окремо кожну роботу.

Критерії оцінювання роботи:

1. Вміння точно та правильно виконувати завдання по карті.
2. Вміння точно та охайно наносити об'єкти та написи на карту.
3. Наявність в роботі умовних позначок та їх пояснення (легенда карти).
4. Дотримання правил роботи з картою.
5. Відсутність помилок.
6. Охайність у введенні карти, не повинно бути обмальованих, порваних і зіпсованих сторінок.
7. Своєчасна задача роботи.

Робота з контурною картою – це класна практична робота, результати її виконання можна оцінювати у масштабі 1-9 балів.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ІСТОРІЇ

При оцінюванні навчальних досягнень з історії враховується:

- рівень оволодіння історичними знаннями; знання хронологічних меж періодів, найважливіших історичних подій і процесів; визначення характерних суттєвих рис історичних явищ і подій;
- рівень умінь групування (класифікації) фактів за вказаною ознакою, розкриття причинно-наслідкових зв'язків між подіями;
- рівень оволодіння практичними вміннями й навичками роботи з історичними джерелами; обґрунтування власного ставлення учня до історичної події, явища, діяча.

Усі види оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюються за критеріями, наведеними в таблиці.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	Учень (учениця) називає одну-дві події, дати, історичні постаті чи історико-географічні об'єкти
	2	Учень (учениця) називає декілька подій, дат, історичних постатей або історико-географічних об'єктів; вибирає правильний варіант відповіді на рівні «так-ні»; має загальне уявлення про лічбу часу в історії
	3	Учень (учениця) двома-трьома простими реченнями розповісти про історичну подію чи постать; упізнати її за описом; співвіднести рік зі століттям, століття - з тисячоліттям; має загальне уявлення про історичну карту
II. Середній	4	Учень (учениця) репродуктивно відтворює невелику частину навчального матеріалу теми, пояснюючи історичні терміни, подані в тексті

		підручника, називаючи одну-дві основні дати; показуючи на карті історико-географічний об'єкт
	5	Учень (учениця) з допомогою вчителя відтворює основний зміст навчальної теми, визначати окремі ознаки історичних понять, називати основні дати; показувати на історичній карті основні місця подій
	6	Учень (учениця) самостійно відтворює фактичний матеріал теми, давати стислу характеристику історичній постаті, установлювати послідовність подій; користуватись за допомогою вчителя наочними та текстовими джерелами історичної інформації
III. Достатній	7	Учень (учениця) послідовно й логічно відтворює навчальний матеріал теми, виявляє розуміння історичної термінології, характеризує події (причини, наслідки, значення), виокремлює деякі ознаки явищ і процесів; «читає» історичні карти з допомогою їх легенди; використовує історичні документи як джерело знань
	8	Учень (учениця) володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією, дає правильне визначення історичних понять, аналізує описані історичні факти, порівнює однорідні історичні явища, визначає причинно-наслідкові зв'язки між ними, встановлює синхронність подій у межах теми; дає словесний опис історичних об'єктів, використовуючи легенду карти
	9	Учень (учениця) оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти та формулює нескладні висновки, обґрунтовуючи їх конкретними фактами; дає порівняльну характеристику історичних явищ, самостійно встановлює

		причинно-наслідкові зв'язки; синхронізує події в межах курсу, аналізує зміст історичної карти
IV. Високий	10	Учень (учениця) використовує набуті знання для вирішення нової навчальної проблеми; виявляє розуміння історичних процесів; робить аргументовані висновки, спираючись на широку джерельну базу; рецензує відповіді учнів; співставляє й систематизує дані історичних карт; синхронізує події вітчизняної та всесвітньої історії
	11	Учень (учениця) володіє глибокими знаннями, може вільно та аргументовано висловлювати власні судження, співвідносити історичні процеси з періодом на основі наукової періодизації історії
	12	Учень (учениця) системно володіє навчальним матеріалом; самостійно характеризує історичні явища, виявляє особисту позицію щодо них; уміє виокремити проблему й визначити шляхи її розв'язання; користується джерелами інформації, аналізує та узагальнює її

Програмою з історії та основ правознавства (в усіх класах) в межах кожної теми передбачено проведення **практичних робіт**. Виконання практичних робіт сприяє глибшому засвоєнню нового матеріалу учнями та формуванню й розвитку у них загальнонавчальних і спеціальних предметних умінь. Практична робота – це, переважно, самостійна робота учнів над окремими питаннями теми, мета якої – опрацювати різноманітні джерела знань: підручник, текстові та візуальні джерела, інтернет-ресурси, музейні експозиції, відомості місцевих історичних пам'яток тощо. Така робота може виконуватися як у класі, так і вдома, але з обов'язковою презентацією її результатів на уроці. Практичні заняття можуть бути реалізовані в двох варіантах за вибором учителя чи учнів. Перший варіант – як метод під час опрацювання нового матеріалу, узагальнення (в класі чи вдома) з презентацією результатів роботи в класі, перевірки домашнього завдання або другий варіант – як окремий вид уроку. Оцінювання результатів пізнавальної діяльності учнів на такому уроці відбувається на розсуд учителя. З історії та основ правознавства не передбачено обов'язкових письмових

узагальнювальних чи контрольних робіт. Формати (усні, письмові, електронні, комбіновані) завдань для уроків узагальнення та/або тематичного контролю учителі обирають на власний розсуд. *На уроці тематичного контролю оцінюється результати виконання завдань усіх присутніх учнів.* Виставлені бали за такі уроки допомагають визначити перебіг динаміки пізнавальної діяльності учнів та об'єктивно здійснювати тематичні, а згодом і семестрові оцінювання. При виставленні тематичної оцінки враховуються всі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми.

Для тематичного контролю сьогодні найчастіше використовується **тест – комплекс різнорівневих завдань, які сумарно перевіряють досягнення учнями хоча б найбільш важливих із зазначених у Програмі очікуваних результатів учіння матеріалу теми.** Тематичний тест може мати завдання усіх чотирьох, трьох, починаючи з другого, та двох, починаючи з третього, рівнів. У цьому тесті можна поєднати завдання із заданою відповіддю (закриті: на вибір одного, кількох варіантів, встановлення послідовності та відповідності) та завдання із планованою відповіддю (відкриті: на пропуски частин речення, короткий та розгорнутий вислів). Він також може складатись тільки із різнорідних відкритих завдань. Завдання, які перевіряють базові для даної теми знання, у тест можна не включати. Натомість можна вимагати, щоб учні, які не знають як виконати завдання високого рівня (так звані творчі), перелічили дотичні до теми цього завдання факти. Це дозволить їм претендувати на бал від одного до шести або до дев'яти. Учень, що претендує на бал високого рівня, він має виконати завдання творчого характеру (есе, тези відповіді на проблемне запитання, твір-мініатюра чи малюнок на задану тему). Оцінка за тематичну письмову роботу або учнівський проект має пріоритетне значення. Якщо вчитель не проводив тематичного контролю, оцінка за тему – це бал, що переважає серед поточних, виставлених за виконання різних завдань. Орієнтовна структура комплексного тесту:

I рівень

Тестові завдання з однією відповіддю(0.5 бала)

1 2 3 4 5 6

II рівень

Тести на встановлення відповідності, хронологічної послідовності, тести з множинним вибором відповіді (по 1 чи 1.5 бали).

1 2 3

Або

1 2

III рівень

Визначення термінів та понять, характеристика історичних постатей, заповнення таблиці чи схеми, тощо(на вибір вчителя) (3 бали).

IV рівень

Завдання творчого чи аналітичного характеру(есе, твір – мініатюра, репортаж, робота з джерелами) (Збали).

**Критерії оцінювання навчальних досягнень з правознавства
за ведення дискусії**

Початковий

1 Учень (учениця) пасивно слухає дискусію і не розуміє її тему, не володіє знаннями з цієї теми.

2 Учень (учениця) частково розуміє тему дискусії, але виявляє епізодичні знання з цієї теми в процесі висловлення

3 Учень (учениця) розуміє тему дискусії, але володіє незначними знаннями з цієї теми.

Середній

4 Учень (учениця) з допомогою вчителя репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу за темою дискусії одним-двома простими реченнями.

5 Учень (учениця) відтворює основний навчальний матеріал за темою дискусії,

здатний з помилками й неточностями формулювати власну точку зору.

6 Учень (учениця) виявляє знання й розуміння основних положень навчального за темою дискусії. Його (її) думки правильні, але недостатньо осмислені. Учень (учениця) у цілому правильно використовує окремі терміни, аналізує прості життєві ситуації.

Достатній

7 Учень (учениця) правильно відтворює навчальний матеріал за темою дискусії, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок. Під час дискусії вмі застосовувати метод аналогії.

8 Знання учня (учениці) є достатніми, він (вона) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між соціальними (політичними, економічними) явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність.

9 Учень (учениця) добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у ході дискусії, вміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією. Думки його (її) логічні, хоч і мають неточності.

Високий

10 Учень (учениця) має повні, глибокі знання за темою дискусії, здатний(а) використовувати їх у практичній діяльності, робити висновки, узагальнення. Висновок лише частково відповідає тезі або лише частково пов'язаний з аргументами та прикладами.

11 Учень (учениця) має гнучкі знання в межах вимог навчальних програм та

правил ведення дискусій, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, доводити власну точку зору.

12 Учень (учениця) має системні, міцні знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм та правил ведення дискусій, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення. Ґрунтовно викладає питання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання й уміння у ході дискусій.

Критерії оцінювання навчальних досягнень з правознавства за розв'язання юридичних задач

Початковий

1 Розв'язування юридичних задач учнями з початковим рівнем знань не передбачено. Учні виконують тестові завдання, які передбачають виявлення рівня предметних компетентностей.

Середній

4 Учень (учениця) дає відповідь на окреме завдання юридичної задачі за допомогою вчителя, репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу теми одним-двома простими реченнями, формулює визначення юридичного поняття. Учень (учениця) зовсім не розв'язує задачі або розв'язує її невірно; опис та розв'язок є повністю ідентичним опису і розв'язку задачі іншим(ою) учнем (ученицею).

5 Учень (учениця) відтворює окрему частину основного змісту навчальної теми, відповідаючи на запитання вчителя, визначає одну-дві окремі ознаки правових понять. Учень (учениця) розв'язує її невірно, без розуміння необхідної нормативно-правової бази.

6 Учень (учениця) у цілому відтворює частину навчального матеріалу теми, у цілому правильно використовує окремі юридичні терміни, аналізує прості юридичні ситуації, може користуватися за допомогою вчителя (зразок, пам'ятка) окремими положеннями нормативних актів. Учень (учениця) розв'язує завдання без належного теоретичного обґрунтування результатів, але хід розв'язання і результат вірний.

Достатній

7 Учень (учениця) самостійно відтворює окрему частину теми, застосовуючи мінімальну юридичну термінологію, уміє дати визначення понять, аналізує зміст правових документів за простим планом, розв'язує елементарні юридичні задачі за допомогою вчителя, знаходить окремі правові норми в тексті нормативних актів.

8 Учень (учениця) в основному володіє навчальним матеріалом і

використовує знання за аналогією; може співставляти, узагальнювати інформацію за допомогою учителя; складати прості таблиці, схеми, аналізувати положення нормативно-правового акту за допомогою вчителя.

9 Учень (учениця) оперує вивченим матеріалом на рівні теми, може самостійно його відтворювати, аналізувати положення нормативно-правових актів, підтверджувати однимдвома аргументами висловлене ним судження про правове явище; самостійно розв'язувати юридичні задачі середнього рівня складності. Учень (учениця) дає неповну та необґрунтовану відповідь. Відповідь містить теоретичне обґрунтування отриманого результату, але не завжди посилається на відповідні законодавчі та нормативні акти.

Високий

10 Учень (учениця) вільно викладає правові питання, застосовуючи необхідну юридичну термінологію; уміє вирішувати за допомогою вчителя тестові завдання вищого рівня; самостійно складати таблиці, структурно-логічні схеми з правових питань, аналізувати правові ситуації.

11 Учень (учениця) має гнучкі знання в межах вимог навчальної програми та правил ведення дискусій, аргументовано використовує їх під час розв'язання юридичних завдань, уміє знаходити інформацію у джерелах права та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, доводити власну точку зору. Учень (учениця) дає повну та обґрунтовану відповідь. Вона складається з доцільного і логічного теоретичного обґрунтування отриманого результату, вірного посилання на відповідні законодавчі та нормативні акти, але має окремі неточності у формулюваннях.

12 Учень (учениця) ґрунтовно викладає правові питання, висловлює власну позицію й переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела юридичної інформації, зокрема наочні, уміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання й уміння у ході самостійного вирішення юридичних задач. Учень (учениця) дає повну, вичерпну відповідь. Вона складається з правильного юридичного результату, доцільного і логічного теоретичного обґрунтування виконаних розмірковувань; вірного посилання (за необхідністю) на відповідні законодавчі та нормативні акти.